

Motion till riksdagen 2016/17:3205

av **Hans Wallmark m.fl. (M)**

Stärkt krisberedskap för Sverige

Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att ge Statskontoret ett brett uppdrag att utvärdera den svenska krisberedskapen samt de relevanta myndigheternas beslutskedjor och tillkännager detta för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om förmågan att hantera nationella kriser och tillkännager detta för regeringen.
3. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om vikten av att öka krismedvetenheten hos den svenska befolkningen och tillkännager detta för regeringen.
4. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att se över möjligheten för polisen att använda hemvärdet vid krissituationer i större utsträckning och tillkännager detta för regeringen.
5. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att se över hur samarbetet mellan Försvarsmakten och polisen kan utvecklas och tillkännager detta för regeringen.
6. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att se över möjligheten att avsätta relevanta delar av 700 MHz-bandet för kommunikation för samhällsviktiga myndigheter och tillkännager detta för regeringen.
7. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om en kartläggning av förekomsten av vissa markköp och tillkännager detta för regeringen.
8. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att kartlägga behoven och ge de frivilliga försvarsorganisationerna en starkare roll i krisberedskapen och tillkännager detta för regeringen.
9. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att utreda frågan om en förbättrad rekrytering av deltidsbrandmän och tillkännager detta för regeringen.
10. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att se över krav på it-säkerhet hos leverantörer och ägare till större it-system och tillkännager detta för regeringen.
11. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att se över möjligheten att stärka medborgarnas kunskap om it-säkerhet och tillkännager detta för regeringen.

12. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om vikten av att skydda vitala flöden till och från Sverige och behovet av bättre samarbete mellan civila och militära myndigheter samt förstärkt ansvar till MSB och tillkännager detta för regeringen.

Krisberedskap

För att kunna möta risker och hot ska Sverige ha en god krisberedskap. Vi ska ha en både bred och uthållig förmåga att kunna hantera dagens och framtidens utmaningar. Det är viktigt att vi lär oss av tidigare kriser och använder de lärdomarna för att bättre kunna möta nya kriser. Ett erfarenhetsbaserat lärande för att utveckla organisationer och processer krävs. Samtidigt måste det även finnas en tydlighet kring vilken målbilden är för krisberedskapen med tydliga klara prioriteringar när det gäller vad som är skyddsvärt och vilken ambition som ska uppnås.

En bra krisberedskap i fredstid lägger också grunden för ett väl fungerande civilt försvar och totalförsvar i händelse av kris och krig. Försvarsmakten och Myndigheten för samhällsskydd och beredskap (MSB) har nu redovisat en planering för hur arbetet för att utveckla och stärka totalförsvaret ska gå till fram till 2020. Krisberedskapen skulle behöva ett liknande helhetsgrepp där tydliga mål om vad som är skyddsvärt definieras, lagstiftningen ses över och uppdateras och fungerande strukturer analyseras och implementeras.

En sådan genomlysning av krisberedskapen skulle utgöra ett viktigt underlag för Försvarsberedningens kommande arbete. Försvarsberedningen bör framöver, som vi skriver mer utförligt om i Moderaternas försvarspolitiska kommittémotion, denna gång få ett modernare uppdrag som tar hänsyn till den breda hotbilden, och alla relevanta verktyg som finns för att möta de hoten.

Ett första steg bör vara att ge Statskontoret i uppdrag att brett utvärdera den svenska krisberedskapen samt de relevanta myndigheternas beslutskedjor. Denna utvärdering ska fungera som ett underlag i den kommande försvarsberedningens arbete.

Förmåga till nationell krishantering

Ett område som är i särskilt behov av en ökad tydlighet är förmågan att hantera större nationella kriser. Frågan har lyfts av flera utredare, nu senast av MSB i rapporten ”Ansvar, samverkan, handling – åtgärder för stärkt krisberedskap utifrån erfarenheter från skogsbranden i Västmanland 2014”. MSB pekar ut just behovet av att vidareutveckla gemensamma grunder för samverkan och ledning, med inriktning mot ett sammanhållet nationellt samverkans- och ledningssystem.

MSB är i dag en myndighet som sitter på stor kompetens, men myndighetens verksamhet är för omfattande. Det bör därför göras en översyn av myndighetens verksamhet med särskilt fokus på förmågan till nationell krishantering.

Krismedvetenhet

I takt med att omvärldsläget har blivit allt mer osäkert de senaste åren har frågor om hur Sverige klarar att upprätthålla samhällsviktiga funktioner och vitala flöden under kris och krig blivit allt mer aktuella. Arbetet med att återta det civila försvaret har också påbörjats som ett resultat av det senaste försvarsbeslutet. En viktig fråga i sammanhanget är krismedvetenheten och beredskapen hos allmänheten. Inte minst visar ett antal händelser och incidenter, särskilt ifråga om trafik och infrastruktur, under 2016 på samhällets sårbarhet.

Sverige behöver bli bättre på att informera befolkningen om hur man som enskild individ förväntas förbereda sig om en kris skulle inträffa. Försvarsutskottet i riksdagen tog under 2015 fram en rapport om vilket eget ansvar medborgarna har vid en kris. Rapporten skickades sedan till myndigheter, kommuner och organisationer för att de i sin tur skulle sprida kunskapen. MSB har en hemsida som heter Dinsäkerhet.se där man kan hitta råd om hur man som enskild medborgare kan förbereda sig.

Genomslaget av dessa utbildningsinsatser har dock varit begränsat och MSB bör därför få i uppdrag att ta fram förslag på hur arbetet att utveckla krismedvetenheten kan förbättras.

Civil-militär samverkan

Parallellt med detta finns en stor potential i att utveckla den civil-militära samverkan. I Alliansens kommittémotion om försvar och krisberedskap pekar vi på behovet av att synkronisera Försvarsmaktens regionala staber med länsstyrelserna när det gäller struktur och planering för att stärka dessa centrala aktörers förmåga att samverka.

Vidare bör även samverkan mellan Försvarsmakten och polisen stärkas.

Försvarsmakten, och särskilt hemvärnet, har resurser och kompetenser som skulle kunna användas av polisen i händelse av en kris. Hemvärnet skulle till exempel kunna hjälpa polisen med saker som trafikreglering, bevakning och avspärrning av objekt. Detta skulle vara en värdefull hjälp för polisen vid kriser och extraordinära händelser.

Dagens samhälle ställer helt andra krav än tidigare när det gäller en fördjupad samverkan mellan våra säkerhetsskapande myndigheter. Därför bör det göras en översyn av hur samverkan mellan Försvarsmakten och polisen kan förbättras, särskilt i händelse av extraordinära kriser.

Infrastruktur och säkerhet

Vårt samhälle är idag helt beroende av att en lång rad vitala flöden fungerar. Det gäller allt från elektricitet och betalningsströmmar till livsmedelsförsörjning och tillgången till dricksvatten. Alla dessa flöden är dock sårbara för såväl fysiska attacker som it-attacker. En person, organisation eller stat som vill orsaka skada kan med relativt enkla medel ställa till stora problem för samhällets funktionalitet.

Under 2016 har problemet blixtbelysts av ett antal händelser där vital infrastruktur drabbats av sabotage och haverier. Det gäller till exempel den fällda radio- och tv-masten i närheten av Borås, ett mjukvarufel hos SOS Alarm som ledde till

kommunikationsproblem samt att flygtrafiken över i princip hela Sverige låg nere på grund av ett fel hos flygtrafikledningen.

Därför pekar Moderaterna i vår motion tillsammans med de andra allianspartierna i försvarsutskottet på behovet av att regeringen bör göra en översyn av hur skyddet för samhällsviktig infrastruktur kan stärkas.

Säker kommunikation mellan samhällsviktiga myndigheter

Tillgången till säker kommunikation mellan samhällsviktiga myndigheter är en viktig framtida infrastrukturfråga. Rakelsystemet som idag fyller denna funktion är idag inte tillräckligt för att fylla de behov som finns hos aktörerna inom allmän ordning, säkerhet, hälsa och försvar, särskilt när det gäller möjligheten till dataöverföring.

Av den anledningen håller ansvariga myndigheter på att planera för efterträdaren till Rakel. Det nya systemet måste uppfylla en lång rad krav på bland annat robusthet, säkerhetsnivå, täckning och möjligheten till absolut prioritering. Att avsätta kapacitet på det så kallade 700 MHz-bandet skulle kunna uppfylla alla dessa krav och dessutom möjliggöra att kombinera existerande kommersiell teknik med säker kommunikation, vilket skulle ge långsiktighet och ekonomisk hållbarhet i den nya lösningen.

Såväl Försvarmakten och MSB som polisen och Säpo har pekat på vikten av att en del av 700 MHz-bandet används för framtidens kommunikationsnät och undantas från det auktionsförfarande som PTS kommer att initiera för 700 MHz-bandet i december. Därför bör möjligheten att avsätta relevanta delar av 700 MHz-bandet för framtidens nät för kommunikation för samhällsviktiga myndigheter ses över.

Förebyggande åtgärder mot jordskred och andra naturolyckor

Öland och Gotland har under sommaren 2016 drabbats av torka och extrem vattenbrist. Vattenbristen har drabbat såväl privatpersoner som företag, inte minst livsmedels- och jordbruksföretagen. Att både Öland och Gotland tar emot ett stort antal turister på sommaren är också något som har försvårat möjligheten att hantera vattenbristen.

Idag har Sveriges kommuner möjligheten att söka medel från MSB för att genomföra förebyggande åtgärder mot jordskred och andra naturolyckor (anslag 2:2). Det går dock inte att söka medel för att vidta förebyggande åtgärder för att hantera vattenbrist och torka. Problemet är att i dag räknas översvämningar som naturolyckor medan torka inte gör det. Detta trots att även det senare kan bero på klimatförändringar.

Sverige kommer i framtiden att påverkas allt mer av det förändrade klimatet, vilket kommer att öka påfrestningarna på samhället. På vissa platser kommer översvämningar vara det huvudsakliga problemet, på andra torka. Därför bör regeringen se över anslagsändamålen för anslaget 2:2 på utgiftsområde 6 så att även torka betraktas som naturolycka.

Markköp av utländska medborgare

I Finland har problemet med att utländska medborgare som köper mark och fastigheter nära militära skyddsområden och vitala militära installationer uppmärksammats. Den finska säkerhetskommittén pekar på att det kan utgöra ett säkerhetshot och en del i hybridkrigföring. Det finns exempel i Finland på att ryska medborgare har gjort fastighetsaffärer nära strategiskt viktiga platser i Finland. Ryska fastighetsaffärer i närheten av militära områden har även genomförts med hjälp av bulvaner.

Med anledning av detta har Försvarsministeriet i Finland börjat kartlägga förekomsten av denna sorts mark- och fastighetsaffärer. Försvarsmakten i Sverige har pekat på att underrättelsehotet mot Sverige har ökat och det har även funnits ett flertal konkreta exempel på spionage mot svenska övningar och militära skyddsobjekt. Därför bör det göras en kartläggning av utländska markköp nära militära skyddsobjekt och installationer i Sverige.

Ökad användning av frivilligorganisationerna

De frivilliga försvarsorganisationerna har över 400 000 medlemmar och skapar folkförankring för försvaret samtidigt som man genomför utbildningar som är till gagn för både försvaret och krisberedskapen. Organisationerna innehåller en stor bredd av människor och kompetenser som kommer från olika delar av samhället.

Frivilligorganisationerna bedriver idag en bra verksamhet på flera sätt. Det gäller till exempel deras ungdomsverksamhet som bidrar till att öka intresset för försvaret hos grupper som annars är svåra att nå. Dessutom är utbildningsverksamheten, tillsammans med att bemanna positioner i hemvärnet, en viktig del i deras arbete. Det är önskvärt att även frivilligorganisationerna i ökad utsträckning kan fånga upp tidigare försvarsanställda för att utnyttja deras kompetens som instruktörer.

När det gäller de frivilliga försvarsorganisationerna och krisberedskapen finns även här en stor utvecklingspotential. Det handlar om att organisationerna kan bidra till att skapa en medvetenhet om risker i samhället och vilka förutsättningar som finns att hantera dem. De frivilliga resursgrupperna är ett bra exempel på samarbete med kommunerna för att kartlägga kompetenser som kan vara viktiga att förstärka samhällets resurser med vid en kris. Frivilligorganisationerna utgör även en viktig del i det civila försvaret där planeringen nu återupptas.

Rekrytering av deltidsbrandmän

Deltidsbrandmännen gör en viktig insats för att upprätthålla säkerhet och rädda liv, särskilt på landsbygden. Det har dock under en längre tid funnits problem med att rekrytera tillräckligt med deltidsbrandmän. Problemen är bland annat knutna till att många människor i glesbygden pendlar från sin hemort till ett arbete på annan ort och därmed har svårt att ha jour på hemorten.

Vidare finns det idag endast två utbildningsorter för deltidsbrandmännen, vilket gör att det långa avståndet till utbildningsorten kan försvåra rekryteringen av deltidsbrandmän och minska intresset för vidareutbildning hos dem som idag arbetar som deltidsbrandmän.

De har också funnits problem när deltidsbrandmän förlorat sin huvudanställning och fått ersättning från a-kassan. Eftersom de enligt lagens mening innehar en deltidsanställning som deltidsbrandmän anses de inte stå fullt ut till arbetsmarknadens förfogande. Därmed riskerar de en nedsättning av ersättning från a-kassan, som i många fall inte överensstämmer med den inkomst de eventuellt får från sitt deltidsuppdrag som brandman.

Sammantaget finns det ett antal problem som gör att rekryteringen av deltidsbrandmän försvåras. Av den anledningen bör det göras en översyn av hur hela systemet med deltidsbrandmän fungerar.

It-säkerhet

En av dagens stora utmaningar är att så mycket av samhällets funktionalitet är beroende av it-system och internet. Därmed blir de samhällsviktiga systemen också sårbara för angrepp utifrån. Hoten kan komma från flera olika aktörer – stater, individer eller organisationer – och angreppen kan ha flera olika motiv – ekonomiska, statsfientliga eller bara destruktiva. Det krävs i många fall heller inte så stora resurser hos angriparen för att orsaka stor skada.

Angripare använder sig ofta, som till exempel vid överbelastningsattacker, av andra kapade datorer som kan tillhöra privatpersoner, myndigheter eller företag. Det sätter fingret på en viktig problematik. Vilket ansvar går det att lägga på en enskild användare, ägare till en dator eller server eller på den som är ansvarig för it-säkerheten på ett företag eller en myndighet?

Det finns ett behov av att höja medvetenheten hos allmänheten för vad man som enskild användare kan göra för att försvåra att ens it-utrustning används i brottsliga syften. Dessutom också kunna sätta ribban för vilket ansvarsutkrävande som är möjligt att göra när det gäller ovan nämnda kategorier. Det bör därför tillsättas en utredning som ser över dessa frågor.

Flödessäkerhet

Flödessäkerhet är en viktig del i den svenska krisberedskapen. Det gäller allt från energi och livsmedel till elektronisk kommunikation och drivmedel. MSB har ett viktigt ansvar i att analysera hoten mot olika flöden och föreslå förbättringar. Den av Försvarsberedningen föreslagna utredningen om ambitioner avseende säkerhet för samhällsviktig infrastruktur och försörjningssäkerhet vid extraordinära händelser måste komma till stånd. Det är även viktigt att se över hur Försvarsmakten kan bidra till en ökad flödessäkerhet såväl i Sveriges närområde som internationellt.

Hans Wallmark (M)

Lena Asplund (M)

Jan R Andersson (M)

Lotta Olsson (M)

Dag Klackenberg (M)

Annicka Engblom (M)

Anders Hansson (M)

Mats Green (M)